

پروسا داھینانی ل چیرۆکین فازل عومەر وسەگفان خەلیل ھیدایەت لدوئیف تیۆرا ئەزموونگەریا – دیشیدھیوم ی دا

د. بیان احمد حسین

پشکا زمانی کوردی، کۆلێزا پەرودەدا بنیات، زانکۆیا دەھۆک، ھەرنایا کوردستانا عێراق

کورتی

تیۆرا ئەزموونگەریا (دیشیدھیوم) ی گریگم ب رەسەنایەتیا ھەست و چێزا شیسەری ددەت ولسەرئەفی بنەمای شیسەردشیت داھینانی بکەت. دقن ئەکۆلینیدا کۆنخەمەت دیارکنا بنەماین تیۆرا ناھەری ھاتیبە ئەنجامدان ، ھەول ھاتیبەدان بەندین تیۆرا (دیشیدھیوم) ی د فۆرمی راپرسەکی دا ھیننە ریکخستن ویکەفە بەردەستی چیرۆکئیشین سنورئ ئەکۆلینئ (فازل عومەر وسەگفان خەلیل ھیدایەت) ولدوئیف بەرسقین وان بگەھینە ئەنجامین یندقی لئور رەنگەدانا ئەفی تیۆری لسەرداھینانا بەرھەمین وان.

کلیلا لیکۆلینئ : ئەزموونگەری، چێز، ھەست، داھینانا ئەدەبی، دیشیدھیوم

پیشەکی:

ئەزموونئ ھاتیە دانان. دەست ینکا ((بنەماین ئەفی تیۆری ل سەدا ۱۴ از لسەردەستی "وبلیام تاگم" ئ بریتانی ھاتیبەدانان و ل داویا سەدا ۱۷ گەھشتەگۆیتکا خۆ. فرانسیس بیکون، جان لاک و بارکلی ژ بەرھەستەترین ئەزموونگەرین ئەفی قوتابخانی دەھینە نیاسین ، کو کاریکەرەکا زۆر ھەبوویە بۆ گەشەپیدا نا ئەزموونئ وەک ئێرنیکە سۆسیۆلۆژی-فەلسەفی)) (محمدی-۱۳۸۹-۱۲۸).

ھەرچەندە ((دیشیدھیوم ۱۷۱۱-۱۷۷۶ز)) (پیردھقان-۱۳۹۱-۱۸) ژدوماھیک و ب بەرئاسترین کەسایەتین فەلسەفا ئەزموونگەری دەھینە نیاسین. رەسەنایەتیا ئەزموونئ ل دین و بیروبوچوونین ویدا خویادیت. ھیۆم وەک فاکتەرەکا بۆ گەشەکرنا ژیا نا ھزری وەفلی ل سەدا ۱۸ زل ئیدینبوری ھاتیە نیاسین. ھەرھەسا ناھنی وی دگەل سەرھلانا رەوشەنیزیا ئیسکوتەندا دەھینە یادکر. (پیردھقان-۱۳۹۱-۱۸) (ئەو دتەفی ئەزموونیدا پیش ھەردوو پیشین خۆ (لاک و بارکلی) دکەفیت.(جان لاک) بنیاتی ئەزموونگەری دا نا وەعریفەتناسیا خۆ لسەر بنەماین پەسەندکرنا ھەبوونا خودای ديارکر، (بارکلی) گەوھەری ماددی رەدکر بەلئ ھەبوونا خودئ و ئەرواحان پەسەندکر. (ھیوم) ھەردوو رەدکر. (ورکنتی-۱۳۹۲-۱۴۴) ئەو خالا کو (ھیوم) ژ ئەزموونگەرین دی جودا کری خالا رەدکرنا دناھەرا "ھۆکارو ئەنجام-علل-معلول" بوو. ئەو وی پەيوەندین ب ئیرینا مرۆفەکی ئاسایی پەسەندکەت نەک فەیاھەسوفەکی (محمدی-۱۳۸۹-۱۲۸). ھیوم لوی باوھری بوو کو سروشت جوانیکە گشتگیر و ھەفیشک وەک پەيوەندیا دناھەرا فۆرم و ھەستاندایە (پیردھقان-۱۳۹۱-۱۸).

تیۆرا ئەزموونگەریا (دیشیدھیوم) ی بیروبوچوونین ئەزموونگەرین دی پترشیا ھینی خۆ دناھ ھەمی رەھەندین ژیا ئیدا بکەت. ژ بەرکو ئەدەبیات ب ھوکنی خۆ کو زادە ھەستا شیسەریە بدیتنا ئەوی شیسەردشیت ب پشتبەستن ب چێز و جوانی ئەفی ھەستی پر بارکەت. و ھەر ئەفە یە دبیتە ئەگەری داھینانا ئەدەبی لجم شیسەری ب گشتی و چیرۆکئیشی بنایەتی.

گرنگیا ئەکۆلینئ: گرنگیا ئەفی ئەکۆلینئ ب نوایتیا ئەفی بابەتی د ئەدەبیاتا کوردیدا گر ئیدایە ، کو ئەکۆلینەکا جۆریە. ئەکۆلەر بفا وەرگرتن ژبەندین ئەفی تیۆری شیاھە راپرسەکی دابرتیت و ژ بەرسق و تیبینین ھەردوو چیرۆکئیشان بگەھینە چەند ئەنجامان. میتودا ئەکۆلینئ: لدوئیف بابەتی ئەکۆلینئ میتودا وەسفی-راپرسی ھاتیە پەیرەوکر. نافونیشان و پەیکەری ئەکۆلینئ: ئەف ئەکۆلینە لئیرنافونیشان " پروسا داھینان ل چیرۆکین فازل عومەر وسەگفان خەلیل ھیدایەت لدوئیف تیۆرا ئەزموونگەریا – دیشیدھیوم ی دا "بەسەرچارتەوھران دابەش دبیت کۆئەفین ژیرینە:

۰۱ ینکەھن "دیشیدھیوم" ی دناھ تیۆرا ئەزموونگەریا.

ئەزموونگەری ئیرین و جیھانبینیەکا فەلسەفیە، کو لسەر بنەماین شرۆفەکر و

المجلة الاكاديمية لجامعة نورو

المجلد ۶، العدد ۲ (۲۰۱۷)

استلم البحث في ۲۰۱۷/۴/۱، قبل في ۲۰۱۷/۶/۳

ورقة بحث منتظمة نشرت في ۲۰۱۷/۶/۲۶

البريد الإلكتروني للباحث: bayan.ahmad@gmail.com

حقوق الطبع والنشر © ۲۰۱۷ أساء المؤلفين. هذه مقالة الوصول اليها مفتوح موزعة تحت رخصة

المشاع الإبداعي النسبية – CC BY-NC-ND 4.0

بیت. (تەیب-۲۰۱۲-۸)) ("ئەلیكساندەر باومگارتن" ل سەدا ۱۸ ز ئیکەمین جار وازیا ئیستاتیکا ب راما نیا سین بریکا هەستان یان نیاسینا هەستان پیناسە کر و هەولدا، هەرتشتەکی جوان ب یاساین زانستی و ئەزموونی پیش بیخیت ژ لایەکی دێه "دقید هیوم" ی چێز ب سەرکانیا هەستین مروفی دانیا سین کو ل سەر واقعیادیە.)) (کەلەر-۱۳۹۳-۱۴۵) و چاوانیا دەرپرنا هەستی ئیفسەری شیوازى وی دەستینشاندکەت. و هەر وەسا دشتین بێژین شیوازى رەنگفەدانا کەسایەتیا خودانی خۆیە، کو ((ب ئەرکی کومکرنا هەمی رەگەزین هونەری دتیکستا ئەدەبیدا رادبیت ژ بۆ وی چەندى، دا هەر رەگەزەک ب کارى خۆ راببیت دئاڤا کرنا جوانکاریا هونەریدا ودا کو هەمی بیکفە رى ب هەمان رۆل رابن)). (نەبیل-۲۰۰۷-۳۸)، ئەف شیوازە ژ ئەنجامی داهینانا ئیک لدویف ئیکین بەرھەمی ئیفسەری پتر خۆدسەببیت و جھى خۆ دگرت وەر ئەفەیه پتر هیزو زبندییوونی د بەخشیتە بەرھەمىن وی. ئانکو ئیفسەری داهینەر و خودان شیوازى تاپبەت ئەو ئیفسەره کو تشت و هەلوپست و مروف و هەست و بیروباوەران ژ کۆزیه کى نوى دینبیت و چێزى زى وەردگرت و وەسا وینە دکەت کو بوجارا ئیکى چاف کەفتینە سەر. بیکومان ئاراستەیا ئەفی جۆرە ئیفسەری پتر خەیاڵە نەک عەقل. لدویف بیروباوەرین (هیوم) ی ((خەیاڵ بازەیا هیزین دەرروونی و زەپنى -هەزریه کو لدور ئەوان دزفریت و هەمی هیزین دین هەزرى لژێردەسەھەلانا وینانە)). (پەردھقان-۱۳۹۱-۱۸)

۰۳ بەند و ئەحکامین تیۆرا "دقید هیوم" ی و پەيوەندیا وان ب ژانری چیرۆکیه.

ئیکەمین پرس دەربارەى چیرۆکی ئەفەیه: "بۆچ دقیت ئەفی رەنجی بکینشین و چیرۆکی بخوینن؟" ب ژانەکا هوسایا کورت بقان هەمی نیازین دیارو بەرھەرە و ب تیکەهشتنا ئەفی راستین، کۆچەندین پەرتوکین جیاواز دەربارەى زانیاریان بابەتین جۆراوجۆرەنە کو هیشتا مە نەخواندینە، بۆچ دقیت دەمی خۆین گرانەھا بخواندنا بەرھەمىن خەیاڵیھە بەزینخین؟

ب ئەفی پرسى دشتین بەرسفا دووپسین سەرەکی بدەین: "بۆ چێز وەرگرتن و مژو بیکرن" و "بۆ تیکەهشتنەکا پتر". (پەرن-۱۳۸۷-۱۹)

پشتی کو "دقید هیوم" ی چێز وەکو سەرکانیا هەمی هەستان دایە نیاسن وەکو ئەزموونگەرەکی پینگەهشتی گەهشتە هەندەک ئەنجامان. ئەنجامین کەسەکی، کو شەیدانی ئەدەبیاتی بو، بەلنى ب فەلسەفی نافادار بوو. ل ئەفی تەوەریدا ل سەر بنەمایین وان

تیۆرا ئەزموونگەریا (هیوم) ی کارفەدانین خۆ ل سەر هەمی رەھەندین ژاننا وی سەردەمی هەبوون کو (ئەدەبیات-هونەر) رى وەکو رەھەندەکی کەفتە لژیرەندین ئەفی تیۆری.

۰۲ رەنگفەدانا تیۆرا ئەزموونگەریا "دقید هیوم" ی سەرداهینانا ژانری چیرۆکی.

هەمی جۆزین هونەر و ژانرین ئەدەبی ب گشتی و چیرۆک ب تاپبەتی خودان خەیاڵ و ئەندیشەیکە بەرھەرەن. (دقید هیوم) ل وئ باوەریدا، کو زانینا مروفی دەربارەى زانست و هونەر و ئەدەبیاتی بیافین جۆراوجورین تیکەھى مروفاپەتیب ب رەنگەکی ریکخستی پیشان دەدەن. (ئەو دگوتارەکا خۆدا یالژیرناڤونیشانی "پیشەرو ترازیا چێزى" ئەدگارین جوانی خویادکەت و بەندین گرتدای چێزى دوبر ژ واقعی دزانیت، کو ئەف بەندو ئەحکامە ژ هەست و هەستیارین ژدایکین.)) (پەردھقان-۱۳۹۱-۱۸) بیکومان ئەف هەست و هەستیاریه گرتدای دەرروونی ئیفسەر-هونەر مەند-ینە کو د ئەنجامدا داهینانەک دروست دبیت لەورا دشتین بێژین ((ئەدەب/داهینان ئەزموونەکا هەستیارە تاوی رادەى کو رەھەندى دەرروونی تیندای گەوھەریه.)) (حەدید-۲۰۱۳-۳۵) و ژلایەکی دقە پەيوەندیا چێز ب داهینانا ئەدەبی-هونەریشە پەيوەندیەکا رەسەن و سەرەکیه و رەھەندین فەلسەفی و ئیستاتیکی رى تیندا سەرکینشن. هەر وەسا (کانت) رى وەک دزەکی ئەفی تیۆری سەبارەت رەھەندین دەرروون و فەلسەفە و چێز دپێزیت: ((هەموونەو کەسانەى کە باسى چێزان کردووه، باسى ئەوەیان نەکردووه کە شیکردنەوہى چێزیکەن لەسەر بنەمای فەلسەفی، بەلکو باسیان کردووه لەسەر بنەمای دەرروونی، کە ئەمەش لاوازیه بۆ قوتابخانەى شیکارى دەرروونی، چونکە کانت دەلیت: "حوکەکانى چێز بۆ ئیمە باسى ئەو ناکات کە مروف چۆن حوک بەدات، بەلکو باسى ئەوەمان بۆ دکات کە مروف چۆن حوک بکات")) (تەیب-۲۰۱۲-۳۳)

هەر بەرھەمەک رەنگفەدانا کەسایەتیا خودانی خۆیە، ئەو کەسایەتیبى کو خودان چێزەکا تاپبەت و دکارى خۆداشارەزا، کو ئەفی شارەزایی دەرھەمەکی پینگەهشتی و تەمام دا ((ل میانا هەستى خۆین ئیستاتیکی و داهینەرەنە ب نامازین خۆین هونەری ودرای)) (راغب-۱۹۹۶-۱۳) دەر دبریت. هەر وەکو د پەرتوکا (چێز هونەرین درای- "تروق الفنون الدرامیه) دا نامازە ب پەيوەندیا شیان و چێزا داهینەری هاتیەدان؛ (مەبەست لەچێزى هونەرى تواناکانى تاکە کەسن بۆ وەرگرتى ئیستاتیکا لە هەر شوپنیک

نەهشیا ئیسەری ژى ریزهوا خوگر تیبە بەر، و هزرەك لەم وی ئافرانیدیە کو بشتیوهکی ئۆتۆماتیکی و سەری پەیفین ئیسەری لەسەر کاغەزەکی ریزدین. (گراهم گرین) ل رۆمانا خو یا لژیرو ئاقوینشانین "داویا پەییوئیدیەکی" (دبیت گەلەك کار بی بوهاپن و جۆره روتنەکا رۆژانە پیتە دیارین، وهکی بازارین رۆژانە و گوتوپیژن نیهوه. بەلی ریزهوا نەست و نەهشیا هەستان بەرنگەکی ئازاد پیتەشەدچن و گرینان فەدکەن... مرۆفەکی بی هیثی ب مېشکەکی فالو، ل پست میزا کار بی خو بی روینشتیبە و ب

ئیکجاری ئەو پەیفین بەستی ل کویراتیبا هزرین ویدا هیدی هیدی دلقلن، ئەفجا کاری ئیسینی د خەویدایبیت یان لدمی چوونا بازاری یان لدمی پریژنی دگەل هەندەك کەسان بەرنگەکی نەسەر خو دروست دبیت)). (کلهـ ۱۳۹۲-۱۴۶) بی "نەتوان چیخوف" ی جەخت لەسەر هندی دکر، کو پیدفیه ب ناگەهی هەستین خو بکاری بی. ئەو دەربارە ی ئەزموونین خوین پراکتیکی دبیت: ((بیکومان خواندنا من ل کولیا پزیشکی کارتیکنەکا مەزن بەر هەمین من یین ئەدەبی هەبووینە. بیژانیلین من یین پزیشکی نیرینا من بەیز ئیخستینە و زانینا من لئور گەردوون و مرۆفایەتی زیدەکرینە. بوهاپی راستەقینە بی ئەفی زانستی و کارتیکنەکا وی لەسەر بەر هەمین من، بئتی پزیشکەك دی شیت تینگەهیت)). (کلهـ ۱۳۹۳-۱۴۶-۱۴۷) لداویا ئەفی بەندی دشتین بیژن کو پیدفیه چیرۆکی بی تیژ بی بیت وگرنگی و پویتهی ب دیارده و رەخ و دورین خو ژ مرۆفان هەتا کو تشتین بی گیان بەت و ئەفە ژى باشتین تاقیکرنا هەستین ویه.

۲۰۲۳ بەندا دووی: خواندن و لیکرپانا بەردەوام دبیتە ئەنجامی بەر هەمەکی پنگەهشتی. خواندن پروسیسەکا گرنگە دژ یانا هەرتاکەکی رەوشەنیردا، کو ب تقوومبوون دناف هەر پەرتوکهکیدا دشتی لەهی سەردەماندا پەرەکی دناقبەرا هزر و دیتن و خەیا لێن خو و یین دیدا دروست بەکت. هەر وهکو (درایدن) دبیت: ((ب خواندنا پەرتوکی دشتی لەهی جیانی بگەری بی و تو دمالاخۆفە" (الکندری-۲۰۰۴-۱۴) ئەفجا دشتین بیژنە ئیسەری -چیرۆکی ئیس- بەردەوام کو پتر پیدفی خواندن و لیکەرپانی یە، چونکی ب خواندنا پەرتوکی ((میشکی تە دی هیتە ئافدان و ل هەمەری تە دی ئاسوین نوی فەن.)) (الکندری-۲۰۰۴-۱۴) ئەو ئاسوین کو دشتین دناقبەرا رابردو و نهودا گونجاندنەکی دروست بەکن و چەندین پەنجەرە بەرەف ئایندە بی پینە فەکن. کەواتە بەر هەمی وی خواندن ئەگەر ئەزموونا تاك یان چەندین هزرین جیاوازبیت بیگومان دی بیته زیدەهیهك، لەسەر زانین و ئەزموونا ویا نوی. برامانەکا دی دشتین بیژن

بەندان دی هەول هیتەدان ئەزموونا ئالوزا چیرۆکی لەر روناھیا بیرو بچووین هەندەك ئیسەری جیانی شۆفە بەکن و لەر روناھیا بیرو باوەرین ئەوان پیتەرەك لدویف هەربەندەکی ژ ئەفی تیۆری هاتیبە دانان کو د راپرسیبەکیدا پستی کولسەر دوو چیرۆکی ئیسین پزیشک یین دەفەرا بەهیدینان-فازل عومەر و سەگفان خەلیل هیدایەت- هاتینە دابەشکرن دتەجامدا خو یا بوویە کو ئەف تیۆرە چەند شیاپە کارتیکنی لەسەر داھینانا بەر هەمین هەر ئیک ژ ئەوان بەکت.

۲۰۱۳ بەندا ئیک: بۆ بەدەستە ئینان و دەستینانکرنا جوانی ئەندیشە و خەیا لەکا هەستیار پیدفیه.

ئەدەبیات بەمی ژانرین خو فە ژ هونەری بەر هەمدار دھیتە هژمارتن. ئەو بەر هەمی ژ ئەنجامی هەست و خەیا ل ئیسەری دھیتە دارژتن. ب گونەکا دی دشتین بیژن (هونەرب هیزەك ژ هیزین بەر هەمدار دھیتە هژمارتن، ئەو تاییەتەندی و ئی ژ هیزین دی جودادەکت، هیزا بەر هەمی ئیستاتیکی یە). (مەزوز-۲۰۱۱-۲۲) سەرەرای وی چەندی کو چیرۆکی بی ب هەستیاری و خەیا ل خو یا بەر فەرە ژ هەمی کەسین دی دھیتە قافارتن لی ئەف هیز و ئازاندنە ب ئیک جار لەم وی ژى ب بەر هەم ناھیت. کە واتە بۆ بەدەستە ئینان هەستی جوانی و کو بیروون د خەیا لەکا هونەریدا هەر ئیسەر/هونەرمەندەك ل سی قوناغاندا دەرباز دبیت. هەر وهکو (هیزیرت رید) دبیت: قوناغا ئیک قوناغا خەیا ل و ئەندیشە کەن ب هەست پیکریان-رەنگ و دەنگ و ئینان-وگەلەك ژ کار فەدانین ماددی و یین ئالوزە. قوناغا دووی قوناغا ریکخستنا خەیا لە د فورم و وینە یین چیرۆکە خەشدا... قوناغا سی قوناغا گونجاندنا هەستین ئیسەریە دگەل ئەوی دوخی تیدا. (فرغلی-۱۴۳۴-۵۱) کو ئەو دوخ دبیتە هۆی بەخشینا مورک و چیرۆکە تاییەت ب بەر هەمی ئەدەبی.

دەر بارە ی ئەفی بەندی "دقیق هیوم" دگەل ئەوی چەندیە، کو ئیسەر گرنگی ب هورینیا هەستین خو یین پینچینە بەت و هزرەندانە ل دیاردین رەخ و دورین خو بنیرت. چونکی لێنیرین و باش تیبەزین، بنیات و دەست بیکا تیکەهشتی لئور هەر بابەت و بیروکەکی یە بۆ چیرۆکەکا نوی. (کلهـ ۱۳۹۳-۱۴۵) کەواتە نایب ئیسەر ب سادەبی و ب ساناھی لەسەر هەستین خو گافیدەت، بەکو پیدفیه ئەفان هەستان پتر باردار بەکت. هەر وهکو "گابریل گارسیا مارکیز" چەند جارن گوتیبە کو: هەمی دەما چیرۆکین خو ژ وینەکی دەست پیکرینە، ئەو وینە بی کو بساناھی لەسەر نابوو ریت و چیرۆکا وی دشتیست. (کلهـ ۱۳۹۳-۱۴۶) هەر وهسا گەلەك جارن دوخی نەست و

خوانده‌فانین داهینەر ئەون یین ئەزموونین نوی دناڤ ژیا ئیدا بە لافدکەن (الکندری- ۲۰۰۴-۱۶). ئەزموونین نوی و بەر دەوام د ئیسینا هەر جۆره ژانرەکی ئە دەبی و ب تایبەتی ژانری چیرۆکی ب بۆچوونا (هیوم) ی دئی مە بەرەف جیهان بینی و جۆره دادوهری و بوها پیدان ب رەخنە یین دەروونی و .. رینمای کەت. (کلهـر- ۱۳۹۳-۱۴۷) د بەرسفا پسپارەکی کول هەفتیناما" اوای کرمانشاه" ژ "هوشنگ گلشیری" (کلهـر- ۱۳۹۳-۱۵۵) هاتبووکن :زبلی خواندنا چیرۆک و رۆمانی چ دی هاریکاریا چیرۆکئیسیدا دکەت تا کو باشتەر بنقیسیت؟ دبیژیت: ((دقیت ئیسەر هەمی تشتخوان بیت .هەندەک ژ جفاکناسین و کیمەک ژ دەرووناسی و فەلسەفە و هەندەک ژ میتولوژیا و ئەفسانە ،گەلەک و گەلەک پیزانین گشتی و تا رادەک یین زانستی و...هەبن .دقیت هەمی تیۆرو قوتابخانین ئە دەبی بخوینیت .وسە بارەت ئەزموونا خۆیا ئیسینی بەر دەوامی د دەتە ئاخشتنا خۆ و دبیژیت: دەمی ئەز هەندەک ئیسین و وەرگیرائین لاواز دخویم ،لە دەمی ئیسینی هەست دکەم کو پەخشانەکا یی چێژە ، پاشان نە چاردەم هەندەک تیکستین کەفن بخویم ، بەرەم یین باش یین هەفچەرخ دخویم تا کو بزقەمەف خالا دەستپێکی . پیندقیە ئیسەر هەر رۆژ بەری ئیسینی تیکستەکی بخوینیت :دوو غەزەلین (مە ولەوی) یان یین (غەتتاری) فەخوینیت ، فەرەهەنگەکا زمانی بخوینیت و...)) (کلهـر- ۱۳۹۰-۶)

۰۳۰۳ بەندا سینی: هەقبەرکنا ئاستی بەرەم یین خۆ دگەل بەرەم یین ئیسەرین دی (خومالی-بیانی).

ژ هەقبەرکنا بەرەم یین خۆ دگەل بەرەم یین ئیسەرین دی گەلەک تشت خۆ یادین کو ب گوتنا (هیوم) ی ئەگەر ئەف کارە نەهیتە کرن کیاسی دئی هەبن. (کلهـر- ۱۳۹۳- ۱۴۹)، چونکی ژ هەقبەرکنا دووتشتان یان دوو مرفان و دوو بەرەمان بیفەرین باشی و لاوازی و باش و باشتەر دیاردین. هەرسە بارەت هەقبەرکنا بەرەمان (هوشنگ گلشیری) دگوتارا " سی سال رمان نویسی-سیە سالین رومان ئیسینیدا " دبیژیت: ((ئەزل پینگاڤا ئیکێ چیرۆکین خۆ ب بیفەری چیرۆکین جیهانی دیڤم ول پینگاڤا دووی وئ هزرئ دکەم کو هەتا ۱۰ تا ۲۰ سالین دی دئی هیژو بالکیشیا خۆ پاریزن یان نە...؟ و دەمی من "شازدە حاجاب" دئیسیدا دئیابا ریکا خۆ دگەل "بوف کور" یا (صادق هادیت، "ملکوت" یا (بهرام صادق) و "سنگ صبور" یا "چوبک) روون کربا (گروه فرهنگ و هنر پرشین پرشیا- ۱۷-۱۳۹۷).

۰۴۰۳ بەندا چاری: بابەتیبوون و دویرکەفتن ژ هەر جۆره دەمارگیری و پەپوهندین کەسوکی.

رەهاپوونا هزرئ ژ دەمارگیری دبیته هۆپەک کو ئیسەر ژ لایەکی و خواندەفان ژ لایەکی دقە ئازادانە دەریبێن ژ هزرا خۆ بکەن ، بەلئ ئەف ئازادیە نەبیته هۆپەک کو (وەرگر -خواندەفان لاسەر بنەمایین نیزیکی و دویراتی ژ بەرەم یین ئە دەبی و رەنگفە دانین سوزداری کو هەلگری خوشەویستی یان رق و کینە یە). (عبدالباری- ۲۰۱۰-۹۶) بەرەمی هەلسەنگین . و ئەف ئازادیە دبیته ژیدەری جوانی و دەئەنجامدا هەستان دنازرنیت و لدویف بیروبووونین (هیوم) ی کارلیکا هەستان بالانرە ژ عەقلی و دگوتارا بیفەری چێژیدا هەول ددەت کو دووچەمکین هەفدژ نیزیکی یەک بکەت . و ئەو دوی باوەر ئیدایە کو جیاوازییا چێژان رەوایە و ئەو تشتی کوتو براستی بەرز دینی دبیته بۆ من نەشرین و بن تام بیت. (کلهـر- ۱۳۹۳-۱۵۱) ژ ئەف ئاخشتنی دیاردیته کو ((ئەو ی حوکم لە سەر جوانی دەدات چێژی ساخلامەو ئەمەش شتیکی ناچگیرە لە کەسیکەو بە کەسیکی تر دەگوردریت کە ئەمەش ریژەری جوانی ئاشکرا دەکات و نەبوونی چگیرە...وسەرەرای ئەمەش ئەم حوکمە ئەو یە ، کە کاری هونەری چ بەهایەک هەلئەگریته.)) (تەیب- ۲۰۱۲-۳۲) و ئەف با بەتە دەمی هونەراندنا وب تایبەتی دچیرۆکیدا رەوایە. ییگومان دبیته چیرۆکین رۆمانسی بۆ گەنجان پتر بالکیشیا خۆ هەبن ژ خواندەفانین دانە عەمر . هەر وەسا چێژا ئە دەبی پەپوهندیەکا مومک ب کولتور یقە هەیه و ژ کولتورەکی بۆ کولتورەکی دی دەیتە گوهرین و ئاسایە ، کو بیفەری وئ ژئ هەیتە گوهرین . چندیته کەسەکی ئینگلیز بۆ بابەتەکی بکەتە گری کو ئەو بابەت بۆمە یی پینکەنیاوی بیت و بەر وفازی دروستە (کلهـر- ۱۳۹۳-۱۵۱). هەر وەسا ئەم نەشێن بەهایین ئە دەبی لاسەر جۆرهکی ئە دەبی دیارکەین ئەگەر خودائین وی زمانی نەیین . برامانەکا دی ((ئیمە ناتوانین رۆمانەکانی گوتە تینگەین هەر وەکو ئەلئەکان کە لینی تیندەگەن ، چونکە ریزگرتی پالشتی یەکی لە سەر چێژوەرگرتنە . چونکە هەندیک سەر دەم هەن خەلک بە قوولی دەچنە ناو تەوژمی گەزەوانە بۆ شتی خۆمالی کە لیزەش دا چێژکاریگەر دەیت بەو تەوژمە و ئە دەب و هونەریش پینی کاریگەر دەبن . ئەگەر تەماشای ئە دەبیاتی هەر چە رخیگ بکەین دەتوانین بەهاکانی ئەو سەر دەمە دیاری بکەین ئەگەر بەهاکمان زانی ، دەزانین چێژی ئەو سەر دەمە لە سەر چ بوو.)) (تەیب- ۲۰۱۲-

پزىشك ھاتىنە ھەلبەتتەن: (۱) فازل عومەر، ۲-سگقان خەلىل ھىدايەت).
 تىببىي: ھەر بەندەك ب ئىك ژ پىشەرىن "گەلەك، نافەند، ھىچ" دەپتە ھەلسەنگاندن.
 ئەف خىشتەيە قەرىتو دەرئىنجامى خواندنا مە بۇ ئەفنى تىۋرى بووينە كو بەلبەرتتا ئىك
 ژئەوان پىشەران رادەيا كارتىكرنا ھەر پەرەگرافەكى ژھەر بەندەكى لىم چىرۆكئىسى
 خويادكەت . ئەفجا نىشاننا (/) بەرامبەر ئىك ژوان ھەرسى بژاردەيان بېتتە دانان .ول
 خانەيا تىببىي دىشىي بىرۆچوون و شىرۆفەكرىن خۇ لسەر ھەر پەرەگرافەكى بەدى.
 ۰۱۰۴ بەرسقۇن "فازل عومەر" (عومەر-۲۰۱۶) ى لىوئىف بەندىن تىۋرا دىشەھىومى.

ئەدەبىياتا چىرۆكى بوى ئەندازى بۇ ژيانى يا بىوېستە ۋەك ژىدەرىن نە چىرۆكى،
 چونكى زانىارىپىن ئەدەبىياتا چىرۆكى دگەل جۆرىن دىپن ئەدەبى جىواوزن. ئەدەبىياتا چىرۆكى
 زانستى ئەزموونايە، چونكى بىرئىكا ئەندىشە ۋ ھەستىن مرۆفى ھەست پى دەپتە
 كرن. (بىرىن-۱۳۸۷-۲۸)
 ۰۴ بەرسقۇن و دەرئىنجامى راپرسىيان.
 ئەف تەۋەرە تەۋەرەكى پراكتىكى-راپرسى يە، كو ئەف پرسىارىن ژىرىن لىوئىف
 بەندىن تىۋرا ئەزموونگەرىيا" دىقىد ھىوم" ى ھاتىنە دانان. بۇ ئەفنى كارى دوو ئىسەرىن

خىشتى ۱: بۇ بەدەستقەھىنان ۋدەستنىشانكرنا جوانى ئەندىشە ۋخەيالەكا ھەستىارىندىقىيە.

پەرەگراف	گەلەك	نافەند	ھىچ	تىببىي
۱- ئايا لىدەست پىكا ئىسسىنا چىرۆكىن خۇ تە چەند گرىكى ب ھەستىن خۇپىن پىنجىنە ددان؟	/			
۲- ئايا تو ۋەك ئىسسىرەك چەند ل ھوىكارپىن ژيانا رۇژانە قوم دى؟	/			
۳- ئايا دكىلىكەكا بەزدا، ھەلوپىست ۋ ھەست و كرارىن مرۆفان دژيانا رۇژانەدا بووينە بابەت بۇ چىرۆكەك-چىرۆكىن-تە؟	/			
۴- ئايا ب بەرىخودانا ۋئىكەكى فۇتۇگرافى چىرۆكەك- چىرۆكىن - تە ھاتىيە/ھاتىنە بەرھەم ؟				
۵- ئايا ھەستىن تە ل نەست و نەھشىيا تەدا تاچ ئەندازە دكارانە؟	/			
۶- ئايا خواندنا پزىشكىي ئاسۆپىن دىتتا تە بېئىز ئىخستىنە؟	/			
۷- ئايا ئەركى پزىشكىي چەند كارتىكرن لسەر داھىنانا بەرھەمىن تە ھەبوويە ۋ ھەيە؟	/			كىم

ۋ دەرئىنجامى ئەفنى خىشتى دىشىن بىزىن كو چىرۆكئىس (فازل عومەر) سەرەراى
 پويىتەدان ب ھەست ۋ نەستىن خۇ گرىكىن ب ھەلوپىست ۋ ھوىكارپىن دوورھىلىن خۇ
 ۋ ددەت كوئە ۋە زى خالەكا بنگەھىنە بۇ گەھشتن ب سنورىن ئىستاتىكاھونەرى
 ۋ پىرۇسا داھىنانا ئەدەبى. ھەروەسا پويىتەنەدان ب ھندەك لايەنان ۋەك ۋئىكەكى فۇتۇگرافى
 نە ب ۋى رامانى يە كولاۋازى دكەفىتە پىرۇسا داھىنانى. زىدەبارى ئەفان خالان پزىشكى
 ۋەك بسپورى ۋ ئەرك پزىشپايە ئاسۆپىن خەيال ۋ دىتتىن چىرۆكئىسى بلىندىركەت .

ۋ دەرئىنجامى ئەفنى خىشتى دىشىن بىزىن كو چىرۆكئىس (فازل عومەر) سەرەراى
 پويىتەدان ب ھەست ۋ نەستىن خۇ گرىكىن ب ھەلوپىست ۋ ھوىكارپىن دوورھىلىن خۇ
 ۋ ددەت كوئە ۋە زى خالەكا بنگەھىنە بۇ گەھشتن ب سنورىن ئىستاتىكاھونەرى

خىشتى ۲: خواندن ۋلىگەرىيانا بەردەوام دىپتە ئەنجامى بەرھەمەكى پىنگەھىشتى

پەرەگراف	گەلەك	نافەند	ھىچ	تىببىي
۱- ئايا بەرھەمىن ئەدەبى پىن ئىسسىرىن دى (خوملى-بىيانى) تاچ رادە دخويى؟	/			
۲- ئايا ژىلى قەخواندنا بەرھەمىن ئەدەبى زانستىن دى ژى دخويى؟	/			

۳- ئايا ب دېتتا تە خواندنا چىرۆكەكى دىشىت بېتتە ھارىكار بۇ پراكتىزە كراتىپورەكا دەرووناسى زىۋ شىرۇفەكرنا رەفتارن كەسەكى ل واقعيدا؟	/		ۋەكچىرۆك ئافراندە دزمانىدا، لى گرىداي زىۋارىيە، دەرووناسى زى ل وارەكى وەسا كاردكەت .
۴- ئايا تە چەند پىزائىن لىدۇر رىيازو قوتانخانن ئەدەبى ھەنە؟ وچەنددخونى؟	/		
۵- ئايا پىشتى خواندن وشارەزابوون ل قوتانخانە و رىيازىن ئەدەبى تە رىزەوا خۇيا ئىسىنى (سىياق) تاچ رادە لدويف ئىك زتەوان قوتانخانە يان ھەلبىزاتىيە؟	_____	_____	زىۋارى وئەزمونگەرى من دقئىت ب چىكرنا زىۋارەكى دى مرۇقى پالدم ھزر دزىۋارى خوەدابكەت.
۶- ئايا تودگەل فى چەندى، كۇ ئىسەرھەر-رۇژ- دەمى- بەرى دەست بەقائىتە كارى ئىسىنى، بەرھەمىن ھندەك شاعىرو ئىسەرىن دى بخونىت؟	_____	_____	ھەررۇژ زىدەرۇيە بەس ئەوى نەخونىت نە دوورە تىشتەكى بەرى... سالان دىۋارىكەت و وەسا ھزرىكەت تىشتەكى مەزن كرىه!!
۷- ئايا ئەو پىرسىاراكو ژ (قىلىام فۆكەرى) ھاتىبووكرن، چەندجاران زتە ھاتىبەكرن: بەرھەمىن تە ب دوو يان سى جار خواندى زى ھەرچەنى گومان وپىرسىارنە؟	_____	_____	بۇ خواندەوارانە
۸- ئايا بەرھەمەك ھەيە، كوتوگەلەك ھەزرى دكەى و سالانە جارەكى ھەردخونى، ئايا تو چەند چىژى زى وەردگرى؟	/		جزىرى

ژ ھەلبىزاتىن و تىبىنىن (فازل عومەرى) خويادىت، كۇ گرىگى ب خواندنا ھەمەجۇر زىۋارىقە گرىدايە و خواندنا بەردەوام - تە مەرچە رۇژانە بىت-ئىسەرى پتر رەوشەنەزىر ددەت سەرەراى خواندنا با بەتىن ئەدەبى. ھەر وەسا ب بۇجونا وى چىرۆك پتر ب

خىشتى ۳: ھەقەركنا ئاستى بەرھەمىن خۇ دگەل بەرھەمىن ئىسەرىن دى (خومالى-بىانى)

پەرەگراف	گەلەك	ناقەند	ھىچ	تىبىنى
۱- ئايا بەرھەمىن خۇ دگەل بەرھەمىن چىرۆك ئىسىن دى بىن سەردەمى خۇ (خومالى-بىانى) ھەقەردكەى؟	/			
۲- ئايا خالىن وەكەفى وژىكجوداھى دناقەرا بەرھەمىن تە و ئىسەرىن دى داھەنە؟	/			
۳- ئايا بەرھەمىن تە دى چەند بالكىشى و ھىزا خۇ ھەبىت و پارىزىت ئەگەر لدەمى ئىسىنى بۇ سالن داھاقى زى ھزرىكەى؟	/			
۴- ئايا خۇ تاچ رادە وەكو جەنگلەرەك ل مەيدانا - جەنگى-مىلاملان ل ھەقەر ئىسەرىن دى دا دىنى؟	/			
۵- ئايا بەرھەمىن خۇ دگەل بەرھەمىن ئىسەرىن بەرى خۇ (خومالى) ھەقەردكەى؟	/			
۶- ئەرەكو ھوین د بەردەوام وچالان دىۋارى ئىسىن وداھىنانا چىرۆكى، ئايا بىدېتتا تە بىنگەھى چىرۆكى ل كوردستانى ل چ ئاستدايە؟	_____	_____	_____	بەلكو ژ لاواز بلندترىن

7- ئايا بدىتتا تە ل داھىنانا بەرھەمىن ئەدەبى - ھونەرى تاج رادە ھەست ژ عەقلى چالاكتە؟	/		ھەگەر بەس ھۆش بكارمېت دى مېژوونى وفيلوسوفىي شىسین نە ئەدەبى.
---	---	--	--

ژ بەرسٹ و تېبىنن چىرۆكتىسى خویا بوو، كو پىدقىيە د پروسىسا داھىنانا ئەدەبىدا
ھەقبەركن ھەبىت ، چوئكى ب ھەقبەركنى شىسەر دى پتر پىنگەھ وئاستى خو
زانىت. وئاگەھدارى بەرھەمىن شىسەرىن دىتېرىت. ھەروەسا بدىتتا وى بو داھىنانا
خشتى ۴: با بەتېوون و دوپركەفتن ژ ھەرچۆرە دەمارگىرى و پەيوەندىن كەسوكى.

پەرەگراف	گەلەك	ناقەند	ھىچ	تېبىنى
1- ئايا بدىتتا تە چەند دروستە كەسەك لدويف ھەز و ئارەزوويا خۇيا كەسوكى ئىنتىياعى بىر يارى لىسەر بەرھەمىن تە بدەت؟	/			بدىتتا من ئەدەب دىتتا خواندەوارايە نە ئەوا ھاتىيە شىسین يان ھەزرا شىسەرى. وتو چاوا تىدگەھى دەق ئەوہ.
2- ئايا بدىتتا تە تىكستى ئەدەبى لدويف پىشەرىن خواندەقانى دەمارگىر تاج ئاست دەھىتە ھەلسەنگاندىن؟	/			كەسى دەمارگىر ئالىگەر، ب رەش و سپى رەفتارىن دكەت يان دىتېرىت گەلەك باشە يان سفەرە
3- ئايا ب دىتتا تە تاج رادە چىرۆكەك يان رۇمانەك دشېت بىتە ژ پىدەرەك بۇ پىزانىنن مفادار بۇ خواندەقانى؟				ب دىتتا من ئەدەب دشېت باشە رۇژى بگوھورىت بەس نە پەرتوكا پىزانىنە.
4- ئايا بدىتتا تە تىكستى ئەدەبى (چىرۆك ، شىسەر ،...) بۇ (شىسەر ، خواندەقانى) دشېت بىتە پەناگەھەك بۇ رەقىن ژ پەرىشانى و فشارىن ژيانى؟	/			ئەركى سەرەكې ئەدەبى دەرگىنا مروقىيە ژيانا رۇژانە و مادى بەرەف ژيانا ئاشۇبى و ئەندىشەبى دابشېت ژ وان دەر يازبىت
5- ئايا مفاوەرگىن ژ ئەزموونا چىرۆكتىسىن دى (خومالى، بىانى) چەند پىدقىيە بۇ چىرۆكتىسى؟	/			
6- ئايا تو خو قەرزدارى شىسەرەكى دىنى؟ و چەند بوو يە ھۆكار كوتوپتر لىسەر شىسین ولىگەر يانى بى رژدو بەردەوام بى؟				ئەز قەردارى ھەر خواندەنە كىمە چ كورت چ درىژ ، چ باش چ خراب

ژەلبىزاتن و دانا تېبىنن چىرۆكتىسى خويادىت ، دەما كو تىكست ژدەستەلانا
شىسەرى دەر يازدىت خواندەقان ب ھەمى جۆرىن خوڧە ئازادىن بو ھەلسەنگاندىن
وبر ياردانى. كە واتە چەند پەرەگرافاندا دگەل بۇچوئىن (ھيوم) نىنە ، بەلى ئەو
2-4- بەرسقىن "سەگقان خەلىل ھىدايەت"ى (ھىدايەت- 2016) لدويف بەندىن تىورا
دىقىدھىومى.

خشتى 1: بۇ بدەستقە ئىنان و دەستىشانگىرنا جوانى ئەندىشە و خەيالەكا ھەستىار پىدقىيە.

پەرەگراف	گەلەك	ناقەند	ھىچ	تېبىنى
1- ئايا لدەست پىنكا شىسینا چىرۆكىن خو تە چەند گىرنگى ب ھەستىن خوئىن پىنجىنە ددان؟	/			

			/	۲- ئايا تو وەك ئىسە، رەك چەند ل ھويىكارىن ئاينا رۇژانە قوم دى؟
			/	۳- ئايا دىكىلەك بەز، ھەلوپىست ۋە ھەست و كىرىن كەسايەتپان دۇئا رۇژانە دا بووينا بەت بۇ چىرۇك-چىرۇكىن-تە؟
			/	۴- ئايا ب بەرىخودانا وئەكى فۇتۇگرافى چىرۇكەك- چىرۇكىن - تە بەرھەم ھاتىيە/ھاتىيە؟
		/		۵- ئايا ھەستىن تە ل نەست و نەشىيا تەدا تاچ ئەندازە دكارانە؟
			/	۶- ئايا خواندانا پىشكىي ئاسۇپىن دىتتا تە پىز ئىخستىيە؟
			/	۷- ئايا ئەركىن پىشكىي چەند كارتىكرن لىسەر داھىنانا بەرھەمىن تە ھەبووينا ۋە ھەبە؟

چىرۇكىنىس دىئەقى بەندى دا ب ئاقدانا ھەستىن خۇ و قوم بوون دناف دوورھىلى بووينا ھىقنى چىرۇكەك/چىرۇكىن وى. ھەروەسا زىدەبارى گىرنگى نەدان ب نەستىن خۇ دا شىيايە، پىر بگەھىتە كەنارىن جوانى. زىدەبارى راوھىستىانا وى دىندەك خۇ ئەركىن وىن پىشكى پىر بووينا پالدىرۇ بەرفرەھيا بياقنى داھىنانى لىم ئىسەرى . وىستگەھىن دىدا؛ وەك تىھزىن دكارىار ۋەلوپىستىن كەسايەتپان ۋەندەك جار وئەك

خىشتى ۲. خواندن ولىگەريانا بەردەوام دىبىتە ئەنجامى بەرھەمەكى بىگەھىشتى.

پەرەگراف	گەلەك	ناقەند	ھىچ	تىبىنى
۱- ئايا بەرھەمىن ئەدەبى بىن ئىسەرىن دى (خومالى-بىانى) تاچ رادە دخونى؟		/		
۲- ئايا زىلى قەخواندانا بەرھەمىن ئەدەبى زانستىن دى زى دخونى؟		/		
۳- ئايا ب دىتتا تە خواندانا چىرۇكەكى دىشەت بىبىتە ھارىكار بۇ پىراكتىزەكرناتىورەكا دەرووناسى زىو شىرۇقەكرنا رەفتارىن كەسەكى ل واقىدا؟		/		
۴- ئايا تە چەند بىزانىن لىور رىيازو قوتابخانن ئەدەبى ھەنە؟ چەند دخونى؟		/		
۵- ئايا پىشتى خواندن وشارەزابوون ل قوتابخانە و رىيازىن ئەدەبى تە رىرەوا خۇيا ئىسىنى (سىاق) تاچ رادە لىوېف ئىك زىئەوان قوتابخانەيان ھەلزارىيە؟		/		
۶- ئايا تودگەل فى چەندى، كو ئىسەرھەر-رۇژ- دەمى-بەرى دەست بەلقىزىتە كارى ئىسىنى، بەرھەمىن ھەندەك شاعىرو ئىسەرىن دى بىخونىت؟	/			
۷- ئايا ئەمۇ پىسىاركو ژ (فىلىم فۇكەرى) ھاتىبووكرن، چەند جارن تە ھاتىكەكرن: بەرھەمىن تە ب دوو يان سى جار خواندىن زى ھەرىجى گومان وپىسىارىتە؟	/			

	/		8- ئايا بەرھەمەك ھەيە ،كۆتوگەلەك ھەزرى دكەى وسالانە جارەكى ھەردخوبى، ئايا تو چەند چىزى زى ۋەردكى؟
--	---	--	---

چىرۆكشىس (سەگنان خەلىل) دگەل خواندن و لىگەريانا شىسەرانە لدۆر ھەمى ۋەرسقنن ۋى گرۆفەنە بۇ ئەفنى بەندى.

جورىن بابەتان .ھەرۋەسا بدىتتا ۋى خواندنا رۆژانە بۇ ۋى ۋەك شىسەر بىدقىيە

خشتى ۳: ھەقبەرکنا ئاستى بەرھەمىن خۇ دگەل بەرھەمىن شىسەرىن دى(خومالى-بىانى).

پەرەگراف	گەلەك	نافەند	ھىچ	تېبىنى
۱- ئايا بەرھەمىن خۇ دگەل بەرھەمىن چىرۆكشىسنى دى بىن سەردەمى خۇ(خومالى-بىانى) ھەقبەرکەى؟		/	/	
۲- ئايا خالىن ۋەكەفى ۋزىكجوداھى دناقبەرا بەرھەمىن تە ۋ شىسەرىن دىترادەنە؟		/		
۳- ئايا بەرھەمىن تە دى چەند بالكىشى ۋ ھىزا خۇ ھەبىت ۋ پارىزىت ئەگەر لدەمى ئىسىنى بۇ سالىن داھاتى زى ھزرىكەى؟		/		
۴- ئاياخۇ تاچ رادە ۋەكو جەنگاۋەرەك ل مەيدانا - جەنگى-مىلمالانى ل ھەقبەر شىسەرىن دى دا دىنى؟		/	/	
۵- ئايا بەرھەمىن خۇ دگەل بەرھەمىن شىسەرىن بەرى خۇ(خومالى) ھەقبەرکەى؟		/	/	
۶- زەركو ھوبىن بەردەوام ۋ دچالاکن دبورانى شىسنى ۋ داھىنانا چىرۆكى، ئايا بدىتتا تە بىنگەھى چىرۆكى ل كوردستانى ل چ ئاستدايە؟		/		
۷- ئايا بدىتتا تە ل داھىنانا بەرھەمىن ئەدەبى - ھونەرى تاچ رادە ھەست ژ عەقلى چالاکترە؟		/		ھوزان پترەندە ب ھەستى...پەخشان ب تايپەتى رۆمان پترەندە ب عەقلى.

تېبىنى ۋ ھەلبۇرتىنن (ھىدايەت) ى ديارديت كو باۋەرى ب ھەقبەرکنا بەرھەمىن خۇ ۋ تايپەت ۋ ھزرىكرن بۇ سالىن داھاتى لدەمى شىسنى بىنگومان ئەف خالە زى پالدرن بۇ

ھەقبەرکىرن دگەل ھىچ شىسەرەكى نىنە ،لى سەرەراى ئەفنى ناكوكا دگەل (ھيوم) ى داھىنانا ئەدەبى.

ھەى ،باۋەرى ب ھىزو بالكىشىا بەرھەمى ئەدەبى ھەيە ب پاراستنا شىۋازى خۇنى

خشت ۴: بابەتتوبون ۋ دوبرکەقتن ژ ھەرچۆرە دەمارگىرى ۋ پەيوەندىنن كەسوكى

پەرەگراف	گەلەك	نافەند	ھىچ	تېبىنى
۱- ئايا بدىتتا تە چەند دروستە كەسەك لدويف ھەز ۋ ئارەزوۋيا خۇيا كەسوكى-ئىنتىباغى-بىرارى ل سەر بەرھەمىن تە بدەت؟		/	/	
۲- ئايا بدىتتا تە تىكسىتى ئەدەبى لدويف بىشەرىن خواندەفانى دەمارگىر تاچ ئاست دەھىتە ھەلسەنگاندن؟		/	/	

٣- ئايا ب ديتنا ته تاج راده چيروكهك يان رومانهك دشت بيبته ژندهرك بۇ پيژانين مفادار بۇ خواندهفاني؟				نهكو پيژانين بهلكو ئەزمون وچيژ وسه روبر
٤- ئايا بديتنا ته تيكستى ئەدەبى (چيروك شيعر، ...) بۇ (شيسەر، خواندهفاني) دشت بيبته پەناگەهەك بۇ رەقبن ژ پەريشاني و فشارين ژياني؟	/			بهلكو يادروست ئەو بت كوهونهرونهدهب و مروفي سهردهم دكارت بهرفانين ژخوبهكت بهرامبهر خه موكي و پيژارين...
٥- ئايا مفاوه رگرتن ژئەزمونا چيروكئيشين دى (خومالى، بياني) چەند پيدفييه بۇ چيروكئيشى؟	/			
٦- ئايا تو خۇ قەرزدارى شيسه رەكى ديتى؟ وچەند بوويه هۇكار كوتوپتر لسەر شيسين وليگه رپاني ي رژدو بهردهوام ي؟	/			

گریدايه، كو هه لگريه باره كى پوزەتيشن يا ب گوتەكا دى دگهل بنه ماين تيؤرا (هيوم) دا دگوئجن.

ژيدير

نامين ئەكادىمى (الرسائل والاطراح)

نورالدين حديد، (٢٠١٤-٢٠١٣): مفهوم الابداع ادبي في النقد العربي المعاصر، رساله ماجستير، جامعه سكيف، كليه الاداب واللغات، الجزائر.

ههقال سهلم تهيب، (٢٠١٢): چيژى ئەدەبى له شيعرى نوئى كورديدا (كوردستانى عراق) ١٩٩١-٢٠٠٠، زانكوئى سهلاحه ددين، كوليژى پهروه رده، نامەى دكتوراه.

فەكوليتين ئەكادىمى (مجلات)

حميد رجاور كشي: تقديرو برسى ارزش شناخت ازديدگاه ديويديوم براساس حكمت متعاليه، مجله معرفت، سال بيست و دوم، شماره ١٣٩٢، ١٨٨ ش.

محمد رجاكهر: زانقه درخوناش و افريش داستان بارويكرد تجربه گرايانه، فصلنامه علمى و پژوهشى زبان و ادب فارسى، سال پنجم، شماره ١٤، دانشكده ادبيات و زبانهاى خارجى، دانشگاه ازاداسلامى، بهار ١٣٩٣ ش.

مسلم محمدى: تجربه گرايى هيوم و تا پيران برآموزه هاى دينى، مجله انسان پژوهشى دينى، سال هفتم، شماره ٢٣، بهار و تابستان ١٣٨٩ ش.

فورم (استبيان) و دهانه

فورما راپرسين ژلاني سگهان خهليل ل ٢٤/٥/١٦/٢٠١٦ گه هشتيه دهستى من

فورماراپرسين ژلاني فازل عومه رى ل ٥/٥/١٦/٢٠١٦ گه هشتيه دهستى من.

محمد رجاكهر: "گفت وگو باهوشنگ گلشيري"، هفته نامه اوای کرمانشاه، سال پانزدهم، شماره ١٠٨٩، سه شنبه ١٧ خرداد، ١٣٩٠.

په رتوك (كئب)

زينب فرغلى، (١٤٣٤هـ): علم الجمال النظرية والممارسة، مكتبة المنجى،

عبدالعالى معروز، (٢٠١١): جاليات الحدايه ادورنو و مدرسة فرانكفورت، تقديم: د. محمد سبيلا، منتدى المعارف، طبعه الاولى.

لارنس پرين: تاملى ديگر در باب داستان، ترجمه: محسن سلجاني، انتشارات سوره مهر، چاپ هفتم، ١٣٨٧ ش.

لطيفه حسين الكندرى، (٢٠٠٤): تشجيع القراءه، كبعه الاولى.

ماهر شعبان عبدالبارى، (٢٠١٠): التزوق الادبى (طبيعته، نظرياته و مقوماته و معايير) دارالفك، الطبعه الثانية، عمان.

نييل راغب، (١٩٩٦): موسوعه الابداع الادبى، الشركه المصريه العالميه للنشر، لوجان.

ژ هه لژارتن و تيبينين چيروكئيشى - خويادبيت، كو دگهل (هيوم) ي هه فراه دخالا باه تيبون و خؤديو ركن ژ ده مارگريه ئەدەبى. ههروه سا دوى باوه ردايه، كو خواندنا تيكستين ئەدەبى و ئەزمونا چيروكئيشين دى بيبته سه روبر بۇه ره شيسه رەكى. به لى دگهل وى چەندى نينه كو په رتوك دشت بيبته پەناگەهەك بۇ رەقبن ژ پەريشاني و فشارين ژياني.

ئەنجام

١- ئەزمونو نگه رى وهك تيؤره كا جيها نيبنى - فەلسەفە فى لسەر بنگه هى شرو فەكرن و ئەزمونوئى ها تيه دانان.

٢- تيؤرا ئەزمونو نگه رى (دقيده هيوم) كار فەدانين خو لسەر هه ريه ندين ژيانا وى سه رده ي (سه دا ١٨ ز) هه بوون.

٣- به ند و ئە حكامين تيؤرا ئەزمونو نگه رى (دقيده هيوم) ي بسەر ئەدەبى اتى بگشتى و چيروكئى ب تا يبه تى بووينه لا براتوره كا ئەدەبى بۇ ئەزمونا چيژوهه ست و خه يال و دا هيتانا شيسه ران.

٤- به رسفدان راپرسين هه ردوو چيروكئيشان (فازل عومه روسه گهان خهليل هيدا يه ت) ل دويش به ندين تيؤرا ئەزمونو نگه رى (دقيده هيوم) ي ژلايه كيشه ريژه ييه و ژلايه كئى ديفه ل دويش ئاگه هداريا وان لسەر هه رتيك ژ ئەوان به ندان بوويه ديروسيسا پراكتيكيدا.

٥- دا هيتانا هه رتيك ژ چيروكئيشان (فازل عومه روسه گهان خهليل هيدا يه ت) دبواري چيروكئيدا سه ره راي ئەزمونا تا يه ت باه رتيك ژوان، ب به را پتروان په رگرافاشه

نعمت الله حامد نهبلی، (۲۰۰۷): شینوازگه‌ری، تیۆری و پراکتیک فه‌کولینه‌که‌دیباقی هۆزانی دا، ده‌زگای سپیریژ بی چاپ و وه‌شان، چاپخانه‌حی هاشم، چاپخانه‌ئیکتی.

سایتین ئەلیکترونی

دیوید هیوم وزیاشناسی، ترجمه: مریم پیردهقان، روزنامه‌رسالت، شماره ۷۵۱۹، ۱۳۹۱/۱/۲۸، ص ۱۸. کوژ سایتی <http://www.rowan.edu/open/philosophyclown> وه‌گرته و وه‌گیرایه سه‌زمانی فارسی.

فرشادنوروزی: تحقیقی در ارا دیوید هیوم pdf بنیره سایتی: www.aboutphilosophy.ir وه‌نایران گروه فرهنگ وه‌نرپرشین پرشیا، مشاهیر فرهنگ بنیره: www.persianpersia.com/artandculture خرداد-۱۷-۱۳۹۵.